РЕЗЮМЕТА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ, УЧАСТВАЩИ В КОНКУРСА

(на български и на английски език)

1. **Маринова-Христиди, Р. България и Израел, 1948 - 1990. София: УИ "Св. Климент Охридски", 2025 ISBN 978-**

Темата за отношенията между България и Израел в периода 1948 – 1990 г. е естествено продължение на темата за отношенията между българи и евреи, но поставена в рамките на международния контекст на Студената война. Поради тази причина в двустранните контакти непрестанно се смесват добрите традиции на мирно и толерантно съжителство и историческа близост с държавно-политическите предизвикателства на блоковото противопоставяне от двете страни на Желязната завеса.

Създаването на самостоятелна на еврейска държава през 1948 г. е приветствано от Народна република България (НРБ), която вече е тръгнала към съветски модел на управление. В този момент симпатията на българите към евреите и към Израел съвпада с официалната съветска позиция на признаване и подкрепа за новата държава. Това първоначално дава тласък на добрите междудържавни и дипломатически отношения. Динамичната картина на противопоставяния между двете суперсили – САЩ и СССР, ще доведе до прекъсване на официалните връзки между двете страни през 1967 г., но единствено като следствие на политиката на големите, а не на двустранен проблем. Многобройната и компактна българска еврейска общност в Израел се превръща в „медиатор“ и „топла връзка“ между българския и израелския народ, а често тя ще бъде и единственият посредник между тях – било то в частно качество, било в качеството на служител на разузнавателните служби на двете страни. Дори в периода на липса на дипломатически отношения България и Израел запазват комуникационните канали и добрия тон, като за това допринася и положителното отношение на комунистическата власт в София към останалите в страната евреи. В периода на Студената война, макар и следвайки съветските директиви и политики, България продължава традицията и поведението на толерантна към евреите държава, не провежда открита или остра антисемитска политика и в това отношение се отличава от останалите източноевропейски държави, така както се отличава от тях и по времето на Холокоста. С рухването на комунистическите режими в Източна Европа условията за възобновяване на отношенията с Израел узряват, а през 1990 г. НРБ официално възстановява връзките

с еврейската държава. Това обосновава и хронологичните граници на този труд – 1948 – 1990 г. В уводната част е направен обзор на периода от Освобождението, през войните на България за национално обединение, Втората световна война, както и първоначалния период на управление на Отечествения фронт 1944 – 1948 г. Този обзор спомага за разбирането на историческите корени на българо-еврейските връзки.

Съвсем нова и непозната е темата за българските евреи след 1944 г. – тези, които напускат страната и правят алия в новосъздадената държава Израел, и тези, които оставят да живеят и градят социалистическа България. Неизследван е и въпросът за развитието на отношенията между НРБ и Израел. Настоящият труд запълва една празнина в историографията. Той има за цел не да закрие, а да открие дебата по темата и да даде тласък на нови изследвания, които да допълват, обогатяват и надграждат поставените от него основи. За изследването са използвани документи от Централния държавен архив на Република България, Дипломатическия архив на Министерството на външните работи, Архива на Комисията за разкриване на документите и за обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия (известна още като Комисия по досиетата, или Комдос), Централния ционистки архив в Йерусалим, както и редица документални сборници. Особено ценен извор е в. „Еврейски вести“, който изразява живия пулс на еврейската общност в НРБ, а също и научното издание „Годишник“ на еврейската организация, отразяващо академичната проблематика, която вълнува общността.

Първата глава на книгата има за цел за представи на българския читател исторически преглед на историята на Държавата Израел. Той е необходим, за да даде контекста и разбирането на отношенията на еврейската държава с останалите страни, включително с България. Главата е структурирана по хронологичен принцип, следвайки логиката на основните събития, които бележат хода на младата държава: създаването ѝ през 1948 г. и войната за независимост; Суецката криза от 1956 г.; Шестдневната война от 1967 г.; Войната от Йом Кипур през 1973 г.; израелската операция „Мир за Галилея“ в Ливан през 1982 г. Изложението следва трудовете на световнопризнати изследователи на историята на Израел. Авторите, писали по тази тема са многобройни, но тъй като тя не е водеща в настоящото изследване, е проследена през призмата на няколко от най-добрите от тях.

Втората глава има за задача да направи обстоен преглед на историческите корени на отношенията между българи и евреи с акцент върху периода на Втората световна война,

акта на спасението на цялата еврейска общност в пределите на царството и депортацията на евреите от „новите земи“. Само в този контекст могат да бъдат разбрани спецификите на последващото развитие – състоянието на еврейската общност в първите следвоенни години, а нататък и по-важните моменти от историята на отношенията между двата народа и двете държави – НРБ и Държавата Израел. Важна цел на изследването е да открои връзките на българската еврейска общност със Световния еврейски конгрес, а след преустановяването им – на последствията от липсата им. Сред основните цели на тази глава е да разкрие ролята на разузнавателните служби и на двете държави, тъй като те имат водеща роля по време на Студената война, а и представляват главният източник на сведения и информация. Обикновено при разглеждането на двустранни междудържавни отношения водещи са дипломатическите архиви, но в случая има специфика. В първите години от създаването си Държавата Израел е изцяло заета със своята военна отбрана, признаване и изграждане, а посещенията на нейните лидери са основно в САЩ и държавите с решаваща роля в тези процеси. България не е приоритетна, няма взаимни посещения на високо ниво или специални проблеми извън алията и международния контекст, в който България следва политиката на Москва по близкоизточния въпрос. Изключение прави инцидентът със свалените през 1955 г. израелски пътнически самолет – казус, който също е разрешен с международно посредничество. Поради тази причина в архивите на МВнР преобладават документи за културни мероприятия, посещения на артисти, художествени и спортни колективи и други дейности, свързани с местните организации на българските евреи в Израел. Основната част от документите в настоящото изследване са от архивите на комунистическата Държавна сигурност и разузнавателните служби, тъй като през тях минава съществената част от политическата и разузнавателната информация, а след прекъсването на дипломатическите отношения през 1967 г. те стават и основен инструмент за оперативна дейност, наблюдение, придобиване на сведения и анализ.

Последна по ред, но не и по значение, цел на изследването е да проследи организацията на евреите в НРБ, нейната дейност и трансформация. Стремежът е по този начин да бъдат засегнати всички главни аспекти на специфичните отношения между България и Израел в посочения период, в който ролята на българските евреи и в двете страни е от първостепенно значение.

Изследването е изградено почти изцяло върху архивни и документални свидетелства, вестници и списания, мемоари и други първични източници, които оформят цялостна картина на отношенията между България и Израел в посочения период.

За по-голяма плътност и по-лесно ориентиране в темпоралните параметри, към текста на книгата е приложена хронология на важните дати в историята на Държавата Израел, обобщена информация за държавно-политическото устройство и основните институции, както и подбрани интересни факти от съвременността.

The topic of relations between Bulgaria and Israel in the period 1948-1990 is a natural continuation of the topic of relations between Bulgarians and Jews, but set within the international context of the Cold War. For this reason, the good traditions of peaceful and tolerant coexistence and historical proximity are constantly mixed in bilateral contacts with the state-political challenges of the bloc confrontation on both sides of the Iron Curtain.

The establishment of an independent Jewish state in 1948 was welcomed by the People's Republic of Bulgaria (PRB), which had already moved towards a Soviet model of government. At this point, Bulgarians' sympathy for Jews and for Israel coincided with the official Soviet position of recognition and support for the new state. This initially gave impetus to good interstate and diplomatic relations. The dynamic picture of confrontations between the two superpowers, the US and the USSR, would lead to a break in official ties between the two countries in 1967, but only as a consequence of big politics, not a bilateral problem. The large and compact Bulgarian Jewish community in Israel became a "mediator" and "warm link" between the Bulgarian and Israeli people, and often it would be the only intermediary between them, either in a private capacity or as an employee of the intelligence services of both countries. Even in the absence of diplomatic relations, Bulgaria and Israel maintained channels of communication and good tone, helped by the positive attitude of the Communist authorities in Sofia towards the remaining Jews in the country. During the Cold War period, although following Soviet directives and policies, Bulgaria continued the tradition and behavior of a tolerant state towards Jews, did not pursue an open or harsh anti-Semitic policy, and in this respect distinguished itself from the other Eastern European countries, just as it distinguished itself from them during the Holocaust. With the collapse of the communist regimes in Eastern Europe, conditions were ripe for a resumption of relations with Israel, and in 1990 the PRB formally re-established ties with the Jewish state. This justifies the chronological limits of this work – 1948-1990 . The introductory part reviews the period from the Liberation, through Bulgaria's wars of national unification, World War II, and the initial period of the Fatherland Front government 1944-1948. This overview helps to understand the historical roots of Bulgarian-Jewish ties.

Quite new and unknown is the topic of Bulgarian Jews after 1944 - those who left the country and made aliyah to the newly created state of Israel, and those who left to live and build a socialist Bulgaria. The question of the development of relations between the PRB and Israel is also unexplored.

The present work fills a gap in the historiography. It aims not to close but to open up the debate on the subject and to stimulate new research that complements, enriches and builds on the foundations it has laid. For the research, documents from the Central State Archive of the Republic of Bulgaria, the Diplomatic Archive of the Ministry of Foreign Affairs, the Archive of the Commission for the Disclosure of Documents and Announing Affiliation of Bulgarian Citizens to the State Security and Intelligence Services of the Bulgarian National Army (also known as the Commission on the Files, or Comdos), the Central Zionist Archive in Jerusalem, and a number of documentary collections were used. A particularly valuable source is the newspaper "Evreiski vesti" (Jewish News), which expresses the living pulse of the Jewish community in the PRB, as well as the academic publication "Godishnik" (Yearbook) of the Jewish Organization, which reflects the academic issues of concern to the community.

The first chapter of the book aims to provide the Bulgarian reader with a historical overview of the history of the State of Israel. It is necessary in order to give the context and understanding of the relations of the Jewish state with other countries, including Bulgaria. The chapter is structured chronologically, following the logic of the main events that marked the course of the young state: its establishment in 1948 and the War of Independence; the Suez Crisis of 1956; the Six-Day War of 1967; the Yom Kippur War of 1973; Israel's Operation Peace for Galilee in Lebanon in 1982. The exposition follows the works of world-renowned scholars of Israel's history. The authors who have written on this subject are numerous, but since it is not the leading one in this study, it is traced through the prism of a few of the best of them.

The second chapter aims to give a thorough overview of the historical roots of the relations between Bulgarians and Jews, with an emphasis on the period of the Second World War, the act of the salvation of the entire Jewish community within the borders of the kingdom and the deportation of the Jews from the "new lands". It is only in this context that the specifics of the subsequent development - the state of the Jewish community in the first post-war years, and further on the more important moments in the history of relations between the two peoples and the two states - the PRB and the State of Israel - can be understood. An important aim of the study is to highlight the connections of the Bulgarian Jewish community with the World

Jewish Congress, and after their suspension - the consequences of their absence. Among the main objectives of this chapter is to reveal the role of the intelligence services of both countries, as they played a leading role during the Cold War, and were the main source of intelligence and information. Usually, diplomatic archives take the lead in examining bilateral interstate relations, but in this case there are specifics. In the early years of its establishment, the State of Israel was fully occupied with its military defense, recognition, and buildup, and the visits of its leaders were mainly to the United States and countries with a crucial role in these processes. Bulgaria is not a priority, there are no high-level reciprocal visits or special issues outside the aliyah and the international context in which Bulgaria follows Moscow's Middle East policy. The exception is the incident of the downed Israeli passenger plane in 1955, a case that was also resolved through international mediation. For this reason, the MFA archives are dominated by documents on cultural events, visits by artists, art and sports groups, and other activities related to local organizations of Bulgarian Jews in Israel. The bulk of the documents in the present study are from the archives of the communist State Security and Intelligence Services, since most of the political and intelligence information passed through them, and after the break in diplomatic relations in 1967 they also became a major tool for operational activity, surveillance, intelligence acquisition and analysis.

Last but not least, the aim of the study is to trace the organization of the Jews in the PRB, its activities and transformation. The endeavour is thus to cover all the main aspects of the specific relations between Bulgaria and Israel in the period in question, in which the role of Bulgarian Jews in both countries was of paramount importance.

The study is based almost entirely on archival and documentary evidence, newspapers and magazines, memoirs and other primary sources, which form an overall picture of the relations between Bulgaria and Israel in the period.

For easier orientation in the temporal parameters, the text of the book is accompanied by a chronology of important dates in the history of the State of Israel, summarized information about the state-political structure and the main institutions, as well as selected interesting facts from the present.

2. **Marinova-Christidi, R. Bulgarian antisemitism in the 21st century. - Israel Affairs, 29 (1) , pp.185-200, ISSN 1353-7121 DOI: 10.1080/13537121.2023.2162266**

Статията изследва за първи път в българската историография въпросите на съвременния антисемитизъм в България – неговите концептуални елементи и как те са пресъздадени лингвистично и визуално. На базата на данни от изследвания, медийни публикации за инциденти, както и от мониторинга на антисемитизма, осъществяван от Организацията на евреите в България „Шалом“, е направен преглед и анализ на антисемитските прояви в страната, на техния характер и на последствията от тях. Разгледани са различни аспекти на антисемитизма – от преки прояви до изопачаване на историята. За идентифицирането и характеризирането им е използвана и дефиницията на антисемитизъм на Международния алианс за възпоменание на Холокоста.

The article examines the conceptual elements of Antisemitism in Bulgaria today as well as the ways in which those concepts are communicated linguistically and visually. It aims to provide an insight into different aspects of Antisemitism – from direct manifestations to attempts for rewriting or distorting the history of the Bulgarian Jews. IHRA definition is used, including the examples provided alongside it, for the identification of antisemitic posts and activities. However, IHRA's definition is being expanded with further categories such as classical stereotypes (power, greed, etc.) and more contemporary attributions (Israel-related antisemitism such as instrumentalisation of the Holocaust, Nazi analogy, denial of Israel's right to exist). A short historical overview of the Jews in the modern Bulgarian state is also provided.

3. **Marinova-Christidi, R. From salvation to Alya: the Bulgarian Jews and Bulgarian-Israeli relations (1948-1990). -Southeast European and Black Sea Studies, volume 17, 2017 – Issue 2: Special issue: Diverse Perspectives on Jewish Life in Southeast Europe: the Holocaust and Beyond, p. 223-244 ISSN 1468-3857**

Студията има за цел да направи исторически преглед на политиката на българската държава към евреите в страната по време на Втората световна война и в периода на Студената война и отношенията между България и Израел в периода от основаването на еврейската държава до падането на комунистическия режим в България. Основни акценти са сложени върху последствията от спасяването на българските евреи от Холокоста и ролята им за бъдещото развитие на отношенията между България и Израел, периода на алията – масовото напускане на българските евреи и отпътуването им за новата държава и влиянието на двуполюсния модел върху двустранните контакти.

The basic aim of the this article is to provide a historical overview of Bulgarian-Israeli relations from 1948 until 1990 (when diplomatic relations were re-established following their break off in 1967), and of Bulgarian state policy towards Jews in the country during the Second World War and the post-war Socialist period. The paper analyzes the variety of factors that have affected that "triangular relationship", such as the positive historical legacy of Bulgarian-Jewish relations that contributed to the salvation of Bulgarian Jews during the Holocaust, and the role and place of Bulgaria and Israel in the Cold War confrontation that dominated international politics from the end of the 1940s until 1989.

4. **Marinova-Christidi, R. The Fate of the Bulgarian Jews during the Second World War - Public Policy, vol. 4, 2021: Holocaust Remembrance, ISSN 1314-2313 (52277 знака=29 стр. БДС)**

Студията проследява политиката на българската държава към евреите по време на Втората световна война и анализира различните фактори, довели до спасяването на цялата еврейска общност от старите предели на Царство България. Разгледана е ролята на Българската православна църква, на цар Борис III, на Димитър Пешеви и народните представители от опозицията, на професионалните организации, както и на обществото като цяло. Едновременно с това са анализирани и негативните фактори, довели до депортирането на евреите от т.нар. „новоприсъединени земи" в Беломорска Тракия и Македония.

The basic aim of the present article is to provide a historical overview of the Bulgarian state policy towards Jews in the country during the Second World War. The paper analyzes the variety of factors that played role in this specific case - such as the positive historical legacy of Bulgarian-Jewish relations that contributed to the salvation of Bulgarian Jews but also the negative factors that led to the deportation of the Jews from the occupied and controlled by Bulgaria territories.

5. **Marinova-Christidi, R. "The Policy of the Bulgarian Communist Party towards Religious Communities in the Country (1944-1989)". - In: Balkanlarda Islam. Miadi Dolmayan Umit (Islam in the Balkans. Unexpired hope.), Editor: Muhhamet Savas Kafkasyali, Volume 4 Vakti Azizden Vakti Zelalete (From Times of G;ory to Times of Humility), TIKA, Ankara, 2016, p. 203-236 ISBN: 978-605-9642-11-8 – Takım ISBN: 978-605-9642-13-2 - Cilt-2**

Студията има за цел да проследи политиката на Българскатка комунистическа партия към главните религиозни общности в България – християнската, мюсюлманската и юдейската. Тази политика се осъществява на базата на марксистко-ленниската теория за религията, която отрича религизното обяснение на света и проповядва налагането на атеизъм. Поради тази причина властта провежда сериозни юридически и репресивни мерки срещу всички религиозни институции и техните водачи, ограничава или подкопава правомощията и функциите им и санкционира публичните прояви на релгиозно съмосъзнание от страна на гражданите.

Хронологичните граници на студията обхващат периода от идването на Българската комунистическа партия на власт през 1944 г. (като доминираща в коалицията Отечествен фронт) до падането й от власт през 1989 г. Породът е разгледан в динамика, като са откроени различията в провежданата политика и партийната концепция за религиозните общности в отделни подпериоди.

This article aims at examining the policy of the Bulgarian Communist Party (BCP) towards the three main religious communities in Bulgaria – the Christian, Muslim and Jewish one - a policy that was realized on the basis of Marxist-Leninist theory on religion, which rejected any religious understanding of the world, and advocated the imposition of atheism. For that reason, the regime introduced a series of repressive, legal and administrative, measures, against all religious institutions and their leaders, restricting or undermining their power and functions, and punishing public manifestations of religious belonging by the citizens. Chronologically, the article covers the period from the coming to power of BCP in September 1944 (as the dominant force in the Fatherland Front), until its fall in the autumn of 1989; revealing any differences in the regime's policies and understanding of the religious communities in separate sub-periods.

6. **Marinova-Christidi, R.DIE LAGER FÜR "POLITISCHGEFÄHRLICHE PERSONEN" IM KOMMUNISTISCHEN BULGARIEN - In: Bulgarien und der Kommunismus. Sofia, Bulgarien : Konrad-Adenauer-Stiftung Bulgarien 2024, pp.59-82 ISBN 978-619-7486-13-1**

Статията разглежда създаването на трудово-възпитателни общежития за политически опасни лица в България след 1944 г., тяхното функциониране, нормативна уредба, начини на функциониране и третиране на задържаните в тях лица. Акцент е

поставени върху сравнението с лагари за задържане на политически лица преди 9 септември 1944 г., както и върху последствията за оцелелите и трудната им социализация след напускането на лагерите.

The article examines the establishment of labor and educational dormitories for politically dangerous persons in Bulgaria after 1944, their functioning, regulations, methods of functioning and treatment of the persons detained in them. Emphasis is placed on the comparison with camps for the detention of political persons before September 9, 1944, as well as on the consequences for the survivors and their difficult socialization after leaving the camps.

7. **Маринова-Христиди, Р. Политиката на Българската комунистическа партия към религиозните общности в страната (1944-1989). - В: Предизвикателството: Съвременна българска история. Сборник в чест на 60-годишнината на проф. Евгения Калинова. Съставители: Искра Баева, Румяна Христиди, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2020, с. 229-260 ISBN: 9789540749570**

Идеализмът и религията се разглеждат от класиците на марксизма-ленинизма като неправилно и изкривено представяне на света, което има антинаучен характер. В противовес на тях те издига диалектическият материализъм, който се явява истински научен мироглед. Тези виждания, прокарвани от Съветския съюз, са наложени и в България в периода 1944-1989 г. Следвайки политиката на Москва, Българската комунистическа партия провежда съответната политика към религиозните малцинства в страната. Тази статия проследява политиката на БКП към Българската православна църква и християнството, към мюсюлманското и към юдейското население в страната в периода на социализма.

Idealism and religion are considered by the classics of Marxism-Leninism as an incorrect and distorted representation of the world, which has an anti-scientific character. In contrast to them, dialectical materialism is raised, which is a truly scientific worldview. These views, promoted by the Soviet Union, were also imposed in Bulgaria in the period 1944-1989. Following Moscow's policy, the Bulgarian Communist Party pursued a corresponding policy towards religious minorities in the country. This article traces the policy of the Bulgarian Communist Party towards the Bulgarian Orthodox Church and Christianity, towards the Muslim and Jewish populations in the country during the period of socialism.

8. **Маринова-Христиди, Р., Европейското изключение: евреите в България и тяхната съдба по време на Втората световна война. - В: Елиезер Алшех и „естетиката на безобразието“, издание на СГХГ с подкрепата на СУ „Св. Климент Охридски“, ОЕБ „Шалом“ и Посолство на Аржентина в България, София, 2018, с. 164-183 ISBN 978-954-2950-32-5**

Статията разглежда спасението на българските евреи по време на Втората световна война като еврепейско изключение. То е откроено като такова, тъй като не представлява индивидуален акт, а е поведение на различни фактори в страната, както и на по-голямата част от българския народ в продължение на три години и половина, в които България е съюзник на Германия, въвела е тежко и пълно антиеврейско законодателство и дори има подписана писмена спогодба за депортацията на своето еврейско население. В тези тежки и крайно неблагоприятни условия, нито един евреин не загива като такъв в пределите на Царство България. Статията анализира различните фактори, аспекти и обстоятелства, които правят възможно спасението на българските евреи от депортация и унищожение.

The article examines the rescue of Bulgarian Jews during World War II as a European exception. It is highlighted as such because it is not an individual act, but the behavior of various factors in the country, as well as the majority of the Bulgarian people, during three and a half years, during which Bulgaria was an ally of Germany, introduced severe and complete anti-Jewish legislation, and even had a written agreement signed for the deportation of its Jewish population. In these severe and extremely unfavorable conditions, not a single Jew died as such within the borders of the Kingdom of Bulgaria. The article analyzes the various factors, aspects, and circumstances that made the rescue of Bulgarian Jews from deportation and extermination possible.

9. **Marinova-Christidi, R., The Sports Organization “Maccabi”-Bulgaria and its relations with the Nationalistic Bulgarian Sports Organization “Yunak’ as an example of tolerance”. - В: Краят на Студената война и европейската интеграция/дезинтеграция през 90-те години на XX век. Сборник в чест на проф. Искра Баева, София: УИ "Св. Кл. Охридски", 2019, с. 337-356 ISBN 978-954-07-4609-8**

Статията разглежда отношенията между спортната еврейска организация „Макаби“ в България и националистическата българска спортна организация „Юнак“, като отличава тези взаимоотншения като пример за толерантност и за това как политиката, расизма и омразата нямат място в спорта. Направен е преглед на историята на дружествата „Макаби“ в страната от създаването им в началото на XX в., тяхната дейност, организациа, цели и тясното им взаимодействие с „Юнак“. Двете организации са близки по възгледи, а независимо специфичните си цели, членовете на Макаби наравно с останалите българи милеят за интересите на общата им родина. В устава на Макаби е поставено като цел „да развие в еврейската младеж чувство на лоялност към България и да създаде от нея добри граждани на страната“. Тези близки и толерантни отношения ще подложени на изпитание по време на Втората световна война – изпитание, което те ще издържат с достойнство и ще превърнат в пример.

The article examines the relations between the Jewish sports organization "Maccabi" in Bulgaria and the nationalist Bulgarian sports organization "Yunak", distinguishing these relationships as an example of tolerance and how politics, racism and hatred have no place in sports. An overview is made of the history of the "Maccabi" societies in the country since their establishment in the early 20th century, their activities, organization, goals and their close interaction with "Yunak". The two organizations are close in views, and regardless of their specific goals, the members of Maccabi, like other Bulgarians, care about the interests of their common homeland. The statute of Maccabi sets the goal "to develop in Jewish youth a sense of loyalty to Bulgaria and to create good citizens of the country from it". These close and tolerant relations will be tested during the Second World War - a test that they will endure with dignity and turn into an example.

10. **Маринова-Христиди, Р. История на Стара Загора, т. 2. Велико Търново: „Фабер“, 2023 Автор на частта „Стара Загора в годините на социализма“, с. 565-754 ISBN: 978-619-00-1631-1**

Частта от историята на Стара Загора, която обхваща периода на социализма, разглежда развитието на града от 1944 до 1989 г. Проследени са различни аспекти – индустриализицията, модернизацията, развитието на културата. Периодът на социализма оставя своя отпечатък върху града, като го превръща освен в културен, и в индустриален център. Създадените и развити в града промишлените предприятия от национално значение, културните сгради и институции, висшите учебни заведения и

нарастващият стандарт на живот, привличат млади специалисти от цялата страна. Населението се увеличава, средата се благоустроява. Автомобилите, мотоциклетите и телевизорите навлизат масово в бита. Старозагорци тръгват по екскурзии в социалистическите държави. Модерният начин на живот, бит и мислене бързо намират благоприятна почва и градът постепенно се отърсва от своята провинциалност, добива самочувствие и благополучие. Напредничавият дух и трудът на старозагорци, превръщат техния град в един от водещите окръжни центрове на социалистическа България.

The part of the history of Stara Zagora, which covers the period of socialism, examines the development of the city from 1944 to 1989. Various aspects are traced - industrialization, modernization, the development of culture. The period of socialism left its mark on the city, turning it not only into a cultural but also an industrial center. The industrial enterprises of national importance created and developed in the city, the cultural buildings and institutions, higher education institutions and the increasing standard of living attract young specialists from all over the country. The population is increasing, the environment is being improved. Cars, motorcycles and televisions are entering the daily life en masse. Stara Zagora residents go on excursions to socialist countries. The modern way of life finds favorable ground and the city gradually shakes off its provincialism, gains self-confidence and well-being. The progressive spirit and work of Stara Zagora residents turn their city into one of the leading district centers of socialist Bulgaria.

11. **Маринова-Христиди, Р. Исторически факти в учебниците на Република България и Република Северна Македония. В: България и Македония – история и политика, част 1, издание на Македонския научен институт и ТАНГРА ИК, София, 2021, с. 493-511 (в съавторство с Виолета Стойчева и Теодора Николова)**
ISBN 978-619-91801-1-2

Статията разглежда процесите на модернизация в образованието на Република Северна Македония от 90-те години на XX в. до днес, обучението по история в съвременното училищно образование в Македония и концептуалните основи на учебниците по история. Акцентът е върху дискурса на македонските учебници по история и сравнението с някои тези в българските учебници по история по теми като

Кирил и Методий, управлението на цар Самуил и националноосвободително движение на македонските българи.

The article examines the processes of modernization in education in the Republic of North Macedonia from the 1990s to the present day, history teaching in contemporary school education in Macedonia, and the conceptual foundations of history textbooks. The emphasis is on the discourse of Macedonian history textbooks and the comparison with some theses in Bulgarian history textbooks on topics such as Cyril and Methodius, the reign of Tsar Samuil, and the national liberation movement of the Macedonian Bulgarians.

12. **Μαρίνοβα-Χρηστίδη, Ρ. Η Σοσιαλιστική Βουλγαρία 1944-1989. - Γκιόργκι Μπακάλοφ, Χρίστο Ματάνοφ, Πλάμεν Μίτεφ, Ιβάν Ίλτσεφ, Ρουμιάνα Μαρίνοβα-Χρηστίδη. Ιστορία της Βουλγαρίας, μετ. Γεώργιος Ε. Χρηστίδης, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2015. ISBN 978-960-458-574-8, pp. 369-432**

Частта от книгата „История на България“, която разглежда периода на социализма, представлява исторически разказ за основните етапи на развитие на страната от 1944-1989 г. и техните характеристики. Проследено е политическото, икономическото и културното развитие на държавата, мястото й в системата на Източния блок, отношенията със съседните държави. Текстът е адаптиран за гръцките читатели, като поставя акцент и върху българо-гръцките отношения в посочения времеви отрязък, техните специфики и развитието на двустранните отношения в контекста на Студената война.

The part of the book "History of Bulgaria", which examines the period of socialism, is a historical account of the main stages of the country's development from 1944-1989 and their characteristics. The political, economic and cultural development of the state, its place in the Eastern Bloc system, relations with neighboring countries are traced. The text has been adapted for Greek readers, placing emphasis on Bulgarian-Greek relations in the specified time period, their specifics and the development of bilateral relations in the context of the Cold War.

13. **Маринова-Христиди, Р., VI. Социалист Болгар орон (1944-1989). - Болхарьін Туух. Монгол Улс Шинжлех Ухаан Технологийн Их Сургууль БҮГД НАЙРМДАХ БОЛГАР УЛС СОФИЙН ИХ СУРГУУЛЬ: Уланбаатар, 2018**

(История на България (на монголски език) с. 375-445 ISBN 978-99978-2-909-2

Частта от книгата „История на България“, която разглежда периода на социализма, представлява исторически разказ за основните етапи на развитие на страната от 1944-1989 г. и техните характеристики. Проследено е политическото, икономическото и културното развитие на държавата, мястото й в системата на Източния блок, отношенията със съседните държави. Текстът е адаптиран за монголските читатели, като поставя акцент върху мястото на България в съветската сфера на влияние, мястото на комунистическата идеология в политическия и обществения живот, както и развитието на образованието и културата в посочения времеви отрязък.

The part of the book "History of Bulgaria", which examines the period of socialism, is a historical account of the main stages of the country's development from 1944 to 1989 and their characteristics. The political, economic and cultural development of the state, its place in the Eastern Bloc system, relations with neighboring countries are traced. The text has been adapted for Mongolian readers, emphasizing Bulgaria's place in the Soviet sphere of influence, the place of communist ideology in political and public life, as well as the development of education and culture in the specified time period.

14. **Marinova-Christidi, R., "Humanity is Always Possible: the rescue of the Bulgarian Jews during the Second World War", In: 80th Anniversary from the Rescue of the Bulgarian Jews: An Overview of Bulgarian and Vatican Archives [proceedings of the Seminar dedicated to all people from all nations who saved lives during World War II], published by the Pontifical Committee of Historical Sciences and the Bulgarian Embassy to the Holy See and to the sovereign Order of Malta,**
Editing House: LIBRERIA EDITRICE VATICANA May 2024, Citta del Vaticano. p.19-31 ISBN: 978-88-266-0888-4

Статията е посветена на 80-годишнината от спасяването на българските евреи и е част от официалното представяне на България във Ватикана по повод отбелязването на годишнината от този благороден акт. В светлината на нови документи от архивите на Ватикана, които осветяват периода на Холокоста, българският случай е представен като еврепейско изключение и пример за благородство, като е спазен припнципът на цялостно представяне на историческата истина и са отчетени и негативните действия на българските власти по депортацията на евреите от Беломорска Тракия и Македония.

The article is dedicated to the 80th anniversary of the rescue of Bulgarian Jews and is part of the official presentation of Bulgaria in the Vatican on the occasion of the anniversary of this noble act. In the light of new documents from the Vatican archives that shed light on the period of the Holocaust, the Bulgarian case is presented as a European exception and an example of nobility, while respecting the principle of a comprehensive presentation of historical truth and taking into account the negative actions of the Bulgarian authorities in the deportation of Jews from Thrace and Macedonia.

15. **Marinova-Christidi, R., Stoilov, P. Zur Forschung über die Todesfälle an den Grenzen der Volksrepublik Bulgarien. - In: Zeitschrift des Forschungsverbundes SED-Staat (Schwerpunkt: Fluchtwege), Berlin, Ausgabe Nr. 52/2024, p. 26 - 30. ISSN: 0948-9878**

Статията изследва граничния режим в Народна Република България след 1946 г. и методите и средствата за наблюдение и контрол на границите. Опазването на българските държавни граници е особено важно, защото българо-гръцката, българо-турската и българо-югославската граница са външни граници на Варшавския договор и опитите за тяхното нелегално преминаване засягат целия Източен блок. Поради това е проследено как службите за сигурност на социалистическите държави действат координирано под надзора на КГБ, за да предотвратят бягствата през "Желязната завеса" на България. Във фокуса на изследването е също осъществяването на граничният контрол от Гранични войски, органите на Държавна сигурност и Народната милиция и модернизирането на съоръженията и организацията за охрана на границата с помощта на Съветския съюз и ГДР.

The article examines the border regime in the People's Republic of Bulgaria after 1946 and the methods and means of border surveillance and control. The protection of the Bulgarian state borders is particularly important because the Bulgarian-Greek, Bulgarian-Turkish and Bulgarian-Yugoslav borders are external borders of the Warsaw Pact and attempts to illegally cross them affect the entire Eastern Bloc. Therefore, it is traced how the security services of the socialist countries act in a coordinated manner under the supervision of the KGB to prevent escapes through the "Iron Curtain" of Bulgaria. The focus of the study is also the implementation of border control by the Border Troops, the State Security bodies and the

People's Militia and the modernization of the facilities and organization of border security with the help of the Soviet Union and the GDR.

16. **Marinova-Christidi, R. "Difficult Dilemmas: The Jews in Bulgaria During the First Post World War II Years". - In: Preshlenova, R. (ed). Bulgarian Civil Society Against the Holocaust during the Second World War, Institute of Balkan Studies & Centre of Thracology, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia, 2023, p. 181-194 ISBN 978-619-7179-41-5**

В резултат на различни фактори и комбинирани усилия, българската еврейска общност оцелява напълно през Втората световна война. Въпреки това през 1948 г. 90% от евреите напускат страната и отиват в Израел. Останалите в комунистическа България са изправени пред трудни дилеми относно своята идентичност. От една страна, те са идейни комунисти, участващи активно в изграждането на новия режим, но от друга, те трябвада следват политика, която често не е в полза на Израел – реалност, която поражда противоречиви чувства у много от тях. Настоящата статия се основава на архивни материали и има за цел да разгледа предизвикателствата пред българските евреи в първите години след Втората световна война и отношенията им с първите правителства, доминирани от комунистите.

As a result of different factors and combined efforts, the Bulgarian Jewish community fully survived World War II. Nevertheless, in 1948, 90% of the Jews left the country and went to Israel. Those who remained in Communist Bulgaria had to face difficult dilemmas concerning their identity. On the one hand, they were ideologically Communists, participating actively in the construction of the new regime, on the other, they had to follow a policy which was often not in favor of Israel – a reality that generated conflicting feelings in many of them. This contribution is based on archival materials and aims to examine the challenges before the Bulgarian Jews in the first post-World War II years and their relations with the first governments dominated by the Communists.

17. **Μαρίνοβα-Χρηστίδη, Ρ. "Μνημειακή αρχιτεκτονική αφιερωμένη στην επέτειο των 1.300 χρόνων ίδρυσης του Βουλγαρικού κράτους", σε Ε. Γαβρά, Κ. Γκιούφη, Γ. Τσότσος (ed.) Πολιτισμός και Χώρος στα Βαλκάνια, 17ος - 20ος αιώνας.**

Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσ/νίκη, 2015, σ. 305 - 318, ISBN 978-618-5196-07-3

През 1981 г., по случай 1300-годишнината от създаването на българската държава, комунистическото ръководство на страната подготви програма, включваща поредица от грандиозни тържества. Специално място в програмата заема поредица от планове за изграждане на произведения на монументалното изкуство, които да изразят съдържанието на тази годишнина – идея, формулирана през 1981 г. от група архитекти, скулптори, художници и историци. Всяка от монументалните композиции има своя специфична форма и пластичност, като общото се изразява в стремежа на творците да превърнат паметниците специфична идейно-естетическа композиция. В статията са разгледани четири от най-характерните монументални паметници от този период.

In 1981, on the occasion of the 1300th anniversary of the establishment of the Bulgarian state, the communist leadership of the country prepared a program that included a series of grandiose celebrations. A special place in the program was occupied by a series of plans for the construction of works of monumental art that would express the content of this anniversary – an idea formulated in 1981 by a group of architects, sculptors, artists and historians. Each of the monumental compositions has its own specific form and plasticity, with the commonality expressed in the artists' aspiration to transform the monuments into a specific ideological and aesthetic composition. The article examines four of the most characteristic monumental monuments from this period.

18. Маринова-Христиди, Р. Българските евреи и Световният еврейски конгрес (1944-1948). - В: С поглед към света и България. Сборник в памет на проф. Костадин Грозев, Университетско издателство „Св. Климент Охридски", София, 2019, с. 498-505 ISBN 978-954-07-4759-0

Световният еврейски конгресе основан в Женева през лятото на 1932 г. с основна цел да подпомага и обединява еврейската диаспора. Втората световна война прекъсва дейността на Конгреса и едва след края й той възобновява своята работа. Проблемите обаче са огромни. Европейското еврейство трябва да се справя с последиците от масовото унищожение, разрушенията и ограбването. На преден план излиза и идеята за основаване и укрепване на самостоятелна еврейска държава. СЕК насочва вниманието си към оцелелите еврейски общности и се опитва да изчисли загубите, причинени им по

време на войната. Статията разглежда контактите на българската еврейска общност със СЕК и ролята им за излизане на България от международната изолация в навечерието на подписването на Парижкия мирен договор.

The World Jewish Congress was founded in Geneva in the summer of 1932 with the main goal of supporting and uniting the Jewish diaspora. The Second World War interrupted the activities of the Congress and only after its end did it resume its work. However, the problems were enormous. European Jewry had to deal with the consequences of mass extermination, destruction and plunder. The idea of founding and strengthening an independent Jewish state also came to the fore. The WJC turned its attention to the surviving Jewish communities and tried to calculate the losses caused to them during the war. The article examines the contacts of the Bulgarian Jewish community with the WJC and their role in Bulgaria's exit from international isolation on the eve of the signing of the Paris Peace Treaty.

19. **Маринова-Христиди, Р. Опити за реформи в образованието през втората половина на XX в. - В: Реформи и реформени инициативи в България и света през XX в. Съставители: Искра Баева, Евгения Калинова, Университетско издателство „Св. Климент Охридски", София, 2018, с. 94-103. ISBN 978-954-07-4487-2**

Развитието на българското образование и наука в периода 1944-1989 г. представлява неизменна част от цялостния процес на изграждане на социализма в България. В него се отразяват общите тенденции, развиващи се в страната след 9 септември 1944 г. – попадането в съветската сфера на влияние, тръгването по пътя на социализма, промяната на целия обществено-политически, икономически и културен живот. Едновременно с това просветната сфера разкрива и някои специфики. На нея управляващите гледат като на един от основните инструменти за прокарване в съзнанието на обществото, и особено на младите хора, на определени идеи за бъдещето. Статията разглежда тенденциите в образователната система, нагласите, стереотипите, целите, задачите, методите и идейна насоченост, както и опитите за реформиране на системата в периода на социализма.

The development of Bulgarian education and science in the period 1944-1989 is an integral part of the overall process of building socialism in Bulgaria. It reflects the general trends developing in the country after September 9, 1944 – falling into the Soviet sphere of influence, embarking on the path of socialism, changing the entire socio-political, economic and cultural life. At the same time, the educational sphere also reveals some specifics. The ruling

Communist Party view it as one of the main tools for pushing certain ideas about the future into the consciousness of society, and especially young people. The article examines the trends in the educational system, attitudes, stereotypes, goals, tasks, methods and ideological orientation, as well as attempts to reform the system during the period of socialism.

20. **Маринова-Христиди, Р. Българо-израелските отношения в периода 1948-1990. - „La Estreya" списание за еврейска история, изкуство и култура, издание на ОЕБ "Шалом", София, бр. 11, юни 2015, с. 11-24 ISSN 1313-8200**

Българо-израелските официални контакти в периода от основаването на Държавата Израел до възстановяването на прекъснатите през 1967 г. от страна на НРБ дипломатически отношения, се обуславя от неравния ход на съветско-израелските отношения. Няма как да разберем политиката на България към Израел ако не познаваме динамиката на контактите между Москва и еврейската държава. Това се дължи на факта, че през целия разглеждан период България е най-близкият и лоялен сателит на СССР, както и активен участник в системата на Източния блок и Организацията на Варшавския договор. Политиката към евреите в НРБ има своите специфики, поради историческите особености на отношенията между българи и евреи, но като цяло, особено на официално ниво, тя не се различава от линията, провеждана от Москва. Тези въпроси са обект на изследване в настоящата статия.

Bulgarian-Israeli official contacts in the period from the founding of the State of Israel to the restoration of diplomatic relations interrupted in 1967 by the People's Republic of Bulgaria were conditioned by the uneven course of Soviet-Israeli relations. There is no way to understand Bulgaria's policy towards Israel if we do not know the dynamics of contacts between Moscow and the Jewish state. This is due to the fact that throughout the period under consideration Bulgaria was the closest and most loyal satellite of the USSR, as well as an active participant in the Eastern Bloc and the Warsaw Pact. The policy towards Jews in the People's Republic of Bulgaria has its own specifics, due to the historical peculiarities of relations between Bulgarians and Jews, but in general, especially at the official level, it does not differ from the line pursued by Moscow. These issues are the subject of research in this article.

21. **Маринова-Христиди, Р. Интегрирането на български евреи в разузнавателните служби на България и Израел през 60-те години на XX в. - В: Интеграционни процеси през 60-те години на XX в. Съставител: Искра**

Баева, Университетско издателство "Св. Климент Охридски", София, 2013, с. 197-205 ISBN 9789540735566

Още с появата на държавата Израел през 1948 г. българските служби се заемат със задачата да внедрят своя агентура там. Страната се явява особено удобна за създаването на разузнавателна база, тъй като масовото емигриране на евреи от България дава възможност за създаване на агентурна мрежа, без това да събужда особено подозрение. Българските евреи успешно се интегрират, както в българската Държавна сигурност, така и в израелските разузнавателни служби. Някои от тях са водени от патриотични мотиви, а други – от користни и финансови. Настоящата статия изследва проблема за интегрирането им в разузнавателните служби и на двете държави и дейността им през изпълното с международно напрежение шесто десетилитие на XX в.

With the emergence of the state of Israel in 1948, the Bulgarian services took up the task of introducing their agents there. The country was particularly convenient for the creation of an intelligence base, since the mass emigration of Jews from Bulgaria provided an opportunity to create an agent network without arousing any particular suspicion. Bulgarian Jews successfully integrated themselves into both the Bulgarian State Security and the Israeli intelligence services. Some of them were driven by patriotic motives, while others were driven by selfish and financial ones. This article examines the problem of their integration into the intelligence services of both countries and their activities during the sixth decade of the 20th century, which was full of international tension.

22. **Маринова-Христиди, Р. Взаимната толерантност като обществен модел: ретроспекция на отношенията между българи и евреи. - В: България – средище на толератността. Издание на БАН, София, 2013, с. 78-82. ISBN 9789543226108**

Основната теза, която статията лансира, е че толерантността като обществен модел, а и като модел в човешките отношения, няма как да бъде едностранна, а винаги е взаимна, за да работи в практиката. Разгледан е примерът на историческото съжителство на българи и евреи, в условията на взаимно уважение и липса на битово или политическо напрежение между тях. Периодът на Втората световна война е откроен като еманация на отношението на българското общество към еврейските му сънародници, които са лоялни

поданици на държавата, напълно интегрирани, със значителен принос за нейното икономическо и културно развитие, както и активни участници във войните за национално обединие.

The main thesis that the article advances is that tolerance as a social model, and also as a model in human relations, cannot be one-sided, but is always mutual in order to work in practice. The example of the historical coexistence of Bulgarians and Jews is examined, in conditions of mutual respect and lack of domestic or political tension between them. The period of World War II is highlighted as an emanation of the attitude of Bulgarian society towards its Jewish compatriots, who are loyal subjects of the state, fully integrated, with a significant contribution to its economic and cultural development, as well as active participants in the wars for national unification.

23. Маринова-Христиди, Р. Българското образование – институции и законова уредба (1944-1989) - Известия на българското историческо дружество, т. 41, 2011, с. 424 – 436. ISSN 0081-1122

Темата за образованието като инструмент, не само за придобиване на знания и умения, но и като идеологически инструмент за прокарване на определени идеи в съзнанието на младите хора е водеща в настоящата статия. Проследени са държавните институции, които изпълняват политиките в тази област, ролята на управляващата комунистическа партия при формулирането и контрола на тези политики, както и нормативната уредба, която регламентира просветната сфера в България в периода на социализма.

The topic of education as a tool, not only for acquiring knowledge and skills, but also as an ideological tool for pushing certain ideas into the minds of young people, is the leading one in this article. The state institutions that implement policies in this area, the role of the ruling communist party in formulating and controlling these policies, as well as the regulatory framework that regulates the educational sphere in Bulgaria during the socialist period are traced.